

DOSYA/GÖZLEM VE GÖRÜŞLER**NEOLİBERALİZMİN KOÇ BAŞI;
GIDA VE TARIM HEGEMONYASI***Metin YEĞİN****Özet**

"Yaygın, küçük köylü üreticilerin yerine sadece 6 ulus ötesi tekelin eline kalmış gıda; bir bütün olarak insanlığın sonudur. Az olanın değerli, talep edilenin daha değerli, vazgeçilemeyen en değerli olduğu bu yaşam piyasasında, ekmek bu 6 tröstün ağzındadır. Azalan su, zor bulunan gıda, borsada yükselen kağıtlar değil insanın temel ihtiyaçlarıdır. Dünya ve yaşam hiçbir zaman bu kadar borsaya tahvil edilmemişti."

Anahtar sözcükler: Tarım, Gıda, Neoliberalizm.

Battering Ram of Neoliberalism; The Hegemony of Food and Agriculture

"Food, taken control by only 6 international trust companies instead of popular, small peasant growers; is all mankind's problem as a whole. In these market conditions, where the rare is valuable, demanded is more valuable, unquestionable is the most valuable, those 6 trust companies rules the bread. Diminished water, rare food, are not the rising shares in a stock exchange, but are the vital needs for a human. The earth and life have never been a share in a stock market."

Key words: agriculture, food, neoliberalism

*Yazar, Yönetmen

Eğer tarihsel dönemleri milat ve güneş takvimi üzerinden yani 20. yüzyıl, 21. yüzyıl diye tanımlamasaydık ya da resmi tarih; Roma imparatorluğu bölündü, Fatih Sultan Mehmet İstanbul'u fethetti diye krallar ve kahramanların tarihçesiyle çağlara bölünmeseydi başka ölçütlerle parçalardık tarihi. Borges'in Alçaklığın Evrensel tarihine uygun bir çizelgeye rağbet etseydik, 11 aralık 1973 yeni bir çağın başlangıç tarihi olacaktı. Şili'de Pinochet diktatörlüğünün iktidara gelişi ile dünyada Neoliberalizm çağı başladı. Öldürülen, kaybedilen, işkence edilen ve statlara doldurulan binlerce insanla tam kendisine yakışır başlayan bu çağ, daha çok 1979-1981 den sonra Thatcher ve Reagan yönetimlerine mal edilse de esas olarak bu alçaklık onuru Pinochet'e ve onun ABD'li ekonomi danışmanlarıdır.

Neoliberalizm Şili'nin sosyalist devlet başkanı Doktor Salvador Allende'nin yaptıklarının tam tersini yapılmasıdır. Şili dünü ve bugünü ile bir Neoliberal laboratuardır. Allende bakır madenlerini kamulaştırdı. Pinochet'in ise Allende'nin katledilmesinin hemen ardından bu kamulaştırmayı ortadan kaldırdı. Özelleştirme neoliberalizmin temel düsturudur. Bu bakır madenlerinin kamulaştırması Pinochet faşist darbesinin temel nedeni olarak iyi bilinir ancak bunun yanında bir başka nokta ise her zaman gözden kaçtı. Bir tıp doktoru olan Salvador Allende aynı zamanda ulus ötesi ilaç şirketlerine karşı da tavır aldı. Sağlık sisteminin kamu tarafından denetlenmesini ve ilaç üretimlerinin kamu tarafından gerçekleştirilmesi için çalışmaları başlattı. Bunun üzerine savaş sanayinin ardından dünyanın en büyüğü olan endüstriyel Tıp temsilcileri, Pinochet darbesine katkılarını sundu. Neoliberalizm sağlığı piyasalaştırır. Esas olarak işçi örgütleri, sendikalarının desteği ile iktidara gelen Şili'nin sosyalist Unidad Popular- Halk Cephesi hükümetinin devrilmesinin ardından sendikalar, bütün işçi örgütlenmeleri, grevler yasaklandı. İşçiler baskı altına alındı. Sosyal güvenlik hakları ellerinde alındı. Neoliberalizm; sendika karşıtıdır. Esnek çalışma adı altında bütün işçileri güvencesizleştirir. Pinochet diktatörlüğü doğrudan üniversitelere saldırdı. Bazı üniversitelerin neredeyse bütün öğrencileri statlara dolduruldu.

Cezaevlerine sığmamışlardı. Bütün öğrenci örgütleri yasaklandı. Eğitim paralı hale getirildi. Bugün Şili'de devlet üniversitesinde en ucuz bölüm için aylık 450 dolar harç ödenir ve bu ödeme bütün yıl, 12 ay devam eder. Neoliberalizm eğitimi paralı hale sokar. Telefon, elektrik üretimi ve dağıtımı, su dağıtımı, yollar, köprüler, limanlar her şey satılmıştır. (Bir başka Neoliberalizm temsilcisi Zaire devlet başkanı Diktatör Mabututu her şey satılabilir sadece fiyatı önemlidir diyordu. **(Davis, 2000)** Şili de tam bunu yaşarsınız. Şili caddelerinde arabayla ilerlerken, sürekli olarak markette kasadan geçen ambalajlı ürünler gibi dıt dıt sesi çıkarıyorduk. Her girdiğimiz yol için otomatik olarak para ödüyorduk. Bir gün iki Santioga Şili doğumlu arkadaşımın onların evine para ödemediğini gitmeye çalıştık. Ellerinde haritayla bunu başaramadık.) Neoliberalizmde her şey satılıktır. Neoliberalizm çağı doğuşundan itibaren yoksulluğun sefalete dönüştüğü bir çağ olarak hala devam etmekte.

Bu çağdan bütün dünya da doğrudan en çok etkilenen ise köylülerdi. Çünkü Neoliberal hegemonya esas olarak suya ve tohuma hakimiyeti ile bugüne kadar olan bütün sistemlerden daha yaygın bir hegemonyaya inşa etti. (Brezilya'da bir işçi lideri anlatıyordu. Eskiden kolonyalistler bütün her şeyimizi alıyorlardı. Altını, gümüşü, kakaoyu ama bunları götürmek için demiryolu, limanlar yapıyorlardı. Şimdi neoliberalizm bunları bile inşa etmiyor, yapılmış olanları da ele geçiriyor.) Özellikle pazarın ele geçirilmesiyle yoğunlaşan hegemonya pazara uygun gıda 'İmal' edilmesiyle, tohumların standartlaştırılması ve patentleştirilmesi bütünüyle gıdanın ele geçirilmesiyle sonuçlandı. Bunun doğrudan sonucu küçük çiftçilik ve köylülük bütün dünyada yok olmaya başladı. Bu sadece 3. dünya için değil ABD'de bile son 20 yılda 2 milyon küçük çiftçi tarihe karıştı. 3. dünya ülkelerinde ise bu çok daha ölümcül sonuçlara yol açtı. Kendi geçimlik tarımlarıyla yaşamlarını sürdürebilen topraksız köylüler, küçük toprak sahipleri endüstriyel tarımın baskısına dayanamayarak kentlere göç etmek zorunda kaldılar. Böylece tarihte ilk defa, raflarda uzun süre dayanabilmesi için imal edilmiş kırmızı ve sert görünen, ambalajlanmış domates, milyonlarca

insanın tehcirine neden oldu. Bu dünyanın temel yapısını değiştirdi ve yine tarihte ilk defa kent nüfusu kır nüfusunu yakaladı. Sadece 6 ulus ötesi şirket dünyadaki bütün gıda üretiminin egemeni halini aldı. Özellikle GDO'lu üretimle tamamen piyasaya teslim olmuş gıda karşısında, köylüler ve küçük çiftçiler kent varoşlarında her geçen yeni bir kent daha meydana getirmekteler. Yoksulluğun ve açlığın içinde, neoliberal şatolar, finans gökdelenlerinin eteğinde, kamera ve üniforma giyen yoksullardan yapılmış güvenlik görevlilerinin sıkı denetlemeye çalıştığı yeni kentler burası. Paylaşma ve dayanışmanın yerini gücün ve yoz şiddetin aldığı 'Favela' lar, 'Barrio'lar, Shanty'ler, Mülteci kampları, Varoşlar yani gecekondu dünyası olarak yaşanılmakta.

WTO-Dünya Ticaret Örgütü'nün Meksika' daki toplantısı sırasında protestocuları engellemek için etrafa kurulan barikatların üzerine çıkan Kore'li küçük çiftçi Mister Lee 'WTO Kore'li çiftçileri öldürüyor.' diyerek küçük keskin bıçağını karnına saplayarak, harakiri yaparak kendisini öldürdü. Aynı yıl Kore'de çiftçilere bu eylemi sorduğumda tabii ki çok etkilendiklerini ama zaten sadece son yıl içinde 2000'den fazla küçük çiftçinin her şeylerini kaybettikleri için kendilerini öldürdüklerini söylüyorlardı. Çünkü Kore'li küçük çiftçiler pirincin 80 kilogramını 120 dolara mal edebiliyorlardı. WTO kararlarıyla ortadan kalkacak gümrük koruması karşısında gelen ABD pirincinin ise 80 kilogramı 22 dolara, Çin pirincinin 80 kilogramı ise 20 dolara satışa çıkıyordu. Kore'li çiftçilerin buna karşı rekabet edebilme şansları yoktu. Ancak bu sayede herkes daha ucuz pirinç yiyebilir diye düşünebilirsiniz ve zaten neoliberal politikacıların temel argümanı da aynıdır. Fakat tabii ki böyle olmuyordu. Kore'li çiftçilerin ortadan kalkmasıyla birlikte pirinç önce 30-40 dolara ve sonunda 150-200 dolara çıkacaktı ki bu klasik piyasanın kutsal arz ve talep kuralıydı. Daha doğrusu tekel ve tröst soygunu. Bu konu da Haiti çarpıcı bir örnekti. Kendi kendisine yeter pirinç üreten Haiti; ABD'nin 100 milyon dolarlık pirinç hibesinin ardından yok olan köylülük sonucunda yılda 200 milyon dolarlık pirinç ithal eden halini aldı. Açlık içinde yaşayan yeni kentli köylüler, yani yakın

zaman öncesi pirinç üreticileri, yüksek fiyata satın almak zorunda kalan pirinç tüketicileri halini aldı.

Neoliberal çağın yarattığı büyük travma; yok oluş ve sefaletin dışında direnişlerde yarattı. Dünyanın en büyük toprak eşitsizliği yaşandığı ülkelerden biri olan Brezilya da MST-Topraksızlar hareketi (Movimento dos Trabalhadores Rurais Sem Terra - Topraksız kır işçileri hareketi.) büyük toprak sahiplerinin topraklarını işgal ettiler. İşgal ettikleri topraklarda kolektif tarım yaptılar. Alternatif tıp ve alternatif eğitim uyguladılar. Bu topraklarda sadece seçimler ile değil her türlü kararı kendilerinin verdikleri bir demokrasi inşa ettiler. İşgal ettikleri toprağın büyüklüğü, toplamında Belçika'dan, İrlanda'dan büyük olan Topraksızlar hareketinin bu demokrasisinde 3 milyon insan yaşamakta. Ayrıca Topraksızlar hareketi topraklarında yetiştirdiklerini, küçük çiftçiler ile birlikte kurdukları kooperatif fabrikalarda işlediler. Bu ürettiklerini kentlerdeki Öğretmenler sendikası, Sağlık emekçileri sendikaları ve örgütleri aracılığı ile doğrudan insanlara ulaştırabildiler. Neoliberal travmanın yok edici yıkımı karşısında bütünsel bir direniş örgütlemek isteyen MST ayrıca bütün dünyada yok olma tehlikesi altında yaşayan köylüler ve küçük çiftçiler ile birlikte Via Campasina- Dünya çiftçi hareketinde bir araya gelerek daha etkin bir karşı çıkış yaratmaya çalıştı. MST hareketinin kolektif liderlerinden Stedil Brezilya atasözünden söz ediyordu. 'Canavar karşınıza çıktığında durursanız sizi yer. Eğer kaçarsanız sizi yakalar, yine yer.' Sonra da ekliyordu; 'Ama biz köylüyüz. Biz bir araya gelirsek, biz canavarı yeriz.' (Yeğin, 2006)

Neoliberal hegemonya, yok olan küçük köylülük ve yıkıma karşı direniş bir küçük köylü konusu olmaktan daha öteye dünya için bir var oluş sorunudur. Köylülerin topraklarından göçü ve kent eteklerine yığılması büyük bir toplumsal sorun olarak doğması sadece doğrudan görünen parçasıdır. Esas mesele Gıda'nın borsaya tabii olmasıdır. Yayıgın, küçük köylü üreticilerin yerine sadece 6 ulus ötesi tekelin eline kalmış gıda; bir bütün olarak insanlığın sonudur. Az olanın değerli, talep edilenin daha

değerli, vazgeçilemeyen en değerli olduğu yaşam piyasasında, ekmek bu 6 tröstün ağzındadır. Azalan su, zor bulunan gıda borsada yükselen kağıtlar değil insanın temel ihtiyaçlarıdır. Dünya ve yaşam hiçbir zaman bu kadar borsaya tahvil edilmemişti.^{1,2}

Dipnot

1- Burada mutlak olarak bir de ekolojik krizden bahsetmek gerekmektedir. GDO'lu tarım altında yok edilerek, altın yumurtlayan toprağı kesen tröst tarımı karşısında yakın gelecek doğrudan çok büyük bir risk altındadır. Bu GDO'nun insan sağlığına aykırı yapısının dışında, standart gıda imali ile de gıdanın geleceğine ilişkin korkunç tehlikeler taşımaktadır. Mesela 18. yüzyıl sonlarında İrlanda da patatese gelen hastalık, temel besini patates olan İrlandalıların milyonlarcasının açlıktan ölmesine ve başka yerlere göç etmesine neden olmuştu. Aynı patates hastalığı, patatesin ana vatanı Güney Amerika da da vardı ancak orada 20.000 çeşit patates olduğundan

hastalık etkisini hiç de böyle göstermedi. GDO'lu ve tek tipleştirilmiş tröst tarımı ise böyle bir hastalık karşısında bir cinsin tamamen ortadan yok olmasına neden olacaktır.

2- Son dönem Tröst tarımının bir başka yok edici üretimi yakıt için yapılan tarımdır. Otobanlar ve otomobiller artık insanları sadece yerlerinden etmekle kalmayarak yiyeceklerini de çalmakta. Meksika da mısırdan biogaz edilmesiyle birlikte yoksulların temel yiyeceği olan Mısır'ın fiyatı 4-5 kat oranında arttı. Bütün dünyanın verimli arazilerinin ekilmesiyle elde edilecek biodizel ABD'deki otomobillerin sadece 1 aylık ihtiyacını karşılar.

Kaynakça

Davis M. (2000) -Gecekondu Gezegeni Metis yayınları

YeğİN M.(2006) Topraksızlar Versus yayınları.